

Ἡ ταυτότης τῶν προσφύγων

Ἡ πρόσφατη προσπάθεια γιὰ τὴν διατήρηση τῶν προσφυγικῶν πολιτικοποιῶν στὴν Λευκωσία Ἀλεξάνδρας ἔφερε καὶ πάλιν στὸ προσκήνιο τὸ ζήτημα τῆς ἐντάξεως τῶν προσφύγων στὴν ἑλληνικὴ ζωὴ. Τὸ θέμα καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ἐπιφύσεως εἶναι σημαντικό γιὰ τὴν κατανόηση τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς καταστάσεως πρωτίτως στὴν Ἀθήνα ἀλλὰ καὶ σὲ πολλές ἀκόμη πόλεις τῆς χώρας, ὅπου ἐγκατεστάθησαν πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία μετὰ τὴν Καταστροφὴ τῆς Σιμῆνης τὸ 1922.

Στὶς ἀγροτικὲς περιοχὲς τῆς χώρας ὡς καὶ ἡ ἐντάξη καὶ ἐνομοτύπωση νὰ γίνετο εὐκολότερα καθὼς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῶν νέων κατοίκων δὲν διέφερε οὐσιαστικά ἀπὸ ἐκεῖνων τῶν ἐντοπίων ἢ καθὼς οἱ πρόσφυγες ἐγκαταστάθησαν σὲ ἐκτάσεις πού ἐγκατελείφθησαν ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς πού ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὶς συμφωνίες ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν. Στὶς ἀστικές περιοχὲς, ὅμως, ἡ διαφοροποίησις ἦταν ἐντονωτέρα, καθὼς οἱ πρόσφυγες ἦταν ἄσπιτοι πού εἶχαν ἀπολεσθεῖ τὰ πάντα καὶ ἐπιχειροῦσαν ἀπλῶς νὰ ἐπιβιώσουν σὲ πρώτη φάση. Καθὼς ἐδρέθησαν σὲ χῶρο ἀσπικὸ, ἔπρεπε νὰ πείσουν τοὺς ἐντοπίους ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἦταν ἄσπιτοι καὶ συνεπῶς ἰσότιμοι πολῖτες. Ἡ προσπάθεια βαθμιαίας ἐντάξεως στὴν ἀστικὴ ζωὴ θὰ ἦταν ἀναμενόμενο νὰ ὀδηγήσῃ σὲ ταχέια ἀφομοίωση, πολλὰ μᾶλλον καλὴ ὅσον οἱ διαφορῆς ἦταν μικρές, ἀφοῦ γλῶσσα, ὄρησκεία, κοινωνικὰ ἤθη καὶ ἔθνη καὶ ταυτότης ἦταν τὰ αὐτὰ. Ἐν τούτοις, ἀκόμη σήμερον ὑπάρχουν ἄνθρωποι –μεγαλύτεροι εἶναι ἡ ἀλήθεια– πού διεκδικοῦν τὴν ταυτότητα τοῦ πρόσφυγος γιὰ νὰ ὑποδηλώσουν τὴν ὑπόστασίν τους καὶ νὰ ὑποκαταστήσουν τὴν διήλωσιν τοῦ τόπου καταγωγῆς.

Μὲ μιά πτυχὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ζητήματος, πού μελετῶμενο εἰς βάθος ἐξηγεῖ ἐν πολλοῖς καὶ ὀξεία οικονομικὰ, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴ τῆς χώρας μετὰ τὸ 1922, ἀσχολεῖται ἡ Βρετανῆ Ρενὲ Χίρσον - Φιλίππκη (Renee Hirson - Φιλίππκη) σὴν μακροσκελὴ μονογραφίαν τῆς ὑπὸ τὸν τίτλο: **Κληρονομία τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Μικρασιατῶν προσφύγων στὸν Πειραιᾶ** (μετφρ. Κώστας Κουρβιέρης, ἐκδ. Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης, σελ. 484, ε.κ., εὐρὸς 23, δεμῆνο 28 εὐρὸς). Ἡ συγκεκριμένη μελέτη ἐκτυλοφόρησε ἀρχικῶς στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα τὸ 1989, καὶ στὴν τουρκικὴ τὸ 2000. Εἶναι παράδοξο ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐκδόσις ἀκολουθεῖ τὴν τουρκικὴν, ἐνὸς τοῦ θέματος ἐνδιαφέρει πρωτίτως τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ αὐτὴ ἦταν ἡ μοῖρα τοῦ βιβλίου. Ἡ συγγραφεὺς εἶναι ἀνθρωπολόγος καὶ ἐπιχειροῦσε μὲ τὴν μελέτη τῆς νὰ ἀναδείξῃ ἕνα κεφάλαιο τῆς ἐπιστήμης τῆς πού στὴν Εὐρώπῃ δὲν ἔχει τύχει προσοχῆς, δηλαδὴ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀνθρωπολογία δὲν ἀναφέρεται μόνον σὲ λαοὺς τοῦ Τρίτου Κόσμου ὑπὸ τὴν ἐννοίαν κυρίως τῆς Ἐθνογραφίας, ἀλλὰ καὶ στοὺς λαοὺς τῶν ἰσίων τῶν μελετητῶν, δηλαδὴ τὴν Εὐρώπῃ.

Ἡ ἐπιλογή ἐνὸς δείγματος ἀσπικῶν πληθυσμῶν, πού ὅμως δὲν ἦταν «καὶ ἀκριβῶς ἀσπικὸς», καὶ ὀπωθεῖται διεκδοχικῶς διαφοροποίησιν ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἀσπικὴ κοινωνία ἐνὸς τῆς ὁποίας ἔχει ἀναπτυχθῆ ἔτι 50 ἔτη μετὰ τὸ 1922, ἀποτελοῦσε μιά ἐπιλογή πού παρήκε ἐνδιαφέρον ἀντικειμενικὸν στὴν μελετήτρια. Τὰ στοιχεῖα τῆς μελέτης συγκεντρώθησαν κατὰ τὸ 1972, ἐνὸς συμπληρώθηκε σημαντικὰ κατὰ τὸ 1983. Κατὰ

τὴν δεύτερη περίοδον ἡ συγγραφεὺς ἦταν ὀριμώτερη καὶ οἱ πολιτικῆς συνθήκες πολὺ διαφορετικῆς. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ ἡ ἐπισημάνσις ὅτι τὸ κύριο μέρος τῆς ἐρευνῆς δὲν ἀλλοιώθηκε μὲ τὴν νέα ἐπίσκεψιν ἐπὶ τόπου. Στὴν δεύτερη ἐρευνητικὴν περίοδον ἔγιναν πρόσθετες παρατηρήσεις καὶ διαπιστώσεις, κυρίως σχετικῶς μὲ τὴν πλήρη διαφοροποίησιν τῆς ὄψεως τοῦ οἰκιστικοῦ χωρίου καὶ τῆς μορφῆς τοῦ οἰκισμοῦ, προσετέθησαν δὲ στοιχεῖα περὶ τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων γιὰ τὴν περίοδον 1932 - 1964.

Ἐκεῖνο πού ἴσως οἱ περισσότεροί ἐξ ἡμῶν δὲν ἔχουν συνειδητοποιήσει εἶναι ὅτι στὶς ἀγγλοσαξωνικῆς χώρας ἔχει ἀναπτυχθῆ ἰδιαίτερως τομεῖς Προσφυγικῶν Σπουδῶν. Αἰτία τῆς διαμορφώσεως τοῦ νέου τομέως σπουδῶν εἶναι τὸ ὅτι τὸ φαινόμενο πάλαι ποτὶ ἀναπτύσσεται σὶς ἡμέρες μας καὶ προκαλεῖ πλέον σοβαρὰ προβλήματα καὶ σὶς διεθνή κοινότητα καὶ στοὺς διεθνέως φορεῖς. Ἀρχὴς γενομένης ἀπὸ τοὺς Παλαιστινίους καὶ τοὺς Κυπρίους καὶ μὲ τὶς τάξεις τῶν προσφύγων νὰ πληθύνονται δραματικὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα στὴν Ἀφρική καὶ τὴν Ἀσία, ἡ ἐννοία τοῦ «πρόσφυγος» κατέστη πλέον αἰκεία σὲ πολλοὺς καὶ συνεπῶς ἀξία μελέτης. Τὸ πρῶτο φαινόμενο τῆς συγχρόνου ἐποχῆς στὸν χῶρον τῶν προσφύγων εἶναι οἱ πληθυσμοὶ πού ἐξεδιώθησαν ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἀυτοκρατορίαν, οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ἕλληνες. Γιὰ τοὺς Ἀρμένιους δὲν ὑπάρχει μονογραφία ἀναλόγου, ἐνὸς ἡ παρουσιάζομένη σήμερον γιὰ τοὺς Μικρασιατῆς πρόσφυγες στὴν Κοκκινιά, καὶ μάλιστα στὴν ἰδιαίτερη περιοχή τοῦ Δήμου Νικαίας πού ὀνομάζεται «**Τὰ Γερμανικά**», ἀποτελεῖ μελέτη πρωτοποριακὴ στὴν διεθνή βιβλιογραφία.

Οἱ προβληματισμοὶ τῆς συγγραφεὺς προέκυψαν ἀπὸ τὸ ἐρωτηματικὸ γιὰ τί ἐξακολουθοῦσαν οἱ πρόσφυγες νὰ αὐτοπροσδιορίζονται ὡς πρόσφυγες μὴ σὺν ἀλῶνα μετὰ τὴν ἐκδίωξίν τους ἀπὸ τίς ἐστίες τους, δηλαδὴ μετὰ ἀπὸ χρόνον πού σὲ ἄλλα κράτη ἔχον καθιστᾶ τοὺς νεηλίδες δημῶτες τῆς πόλεως τῆς νέας ἐγκαταστάσεώς τους, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ κράτη καὶ νέες ἐθνικῆς ταυτότητες. Πᾶς λοιπὸν στὴν Κοκκινιά (Νίκαια) παρέμειναν πρόσφυγες οἱ νέοι κάτοικοι ἐπὶ τὸς δεκαετίες μετὰ τὸ γεγονός; Καὶ αὐτὴ ἡ ἰδιουτυπία τοῦ ἑλληνικοῦ παραδείγματος, πᾶς ἔστω δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ ὅταν ἡ ταυτότης τους μὲ τὸν λαὸ τοῦ τόπου ὑποδοχῆς ἦταν ἀπολύτως ἐνιαία; Γιατί ἡ συνεχῆς ὑπόμνησις τῆς Καταστροφῆς τοῦ 1922 ὅταν εἶχαν πλέον ἀρθῆ ἀπὸ δεκαετίων οἱ κυριότερες συνέπειες τῶν γεγονότων ἐκείνων; Ἡ ἔρευνα δὲν ἀπήντησε σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα.

Ἀναθῆτες ἔχουν ἐρευνηθῆ ἄλλες παράμετροι πού ἤγουν γιὰ τὴν ἐρευνητρία τελείως παράλογες. Ἐπὶ παραδείγματι δὲν ἦταν ἄμεσα καὶ εὐκόλα κατανοητὸ γιὰ τὸν ὅτι κατωκίους τοὺς προσφυγικοὺς συνουκισμοὺς ἦταν μικροσκοπικῆς καὶ ἀπρόφορος, κάθε νοικοκυρὰ ἤθελε νὰ ἔχη τὴν δικὴ τῆς κοῦζίνα καὶ νὰ μαγειρεύῃ τὶς δικῆς τῆς συνταγῆς. Στὴν κ. Χίρσον θὰ ἐφαίνεται πολὺ λογικότερο νὰ ὑπάρχῃ κοινωβιακὴ κοῦζίνα καὶ συνεργασία τῶν γυναικῶν γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν γευμάτων. Ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ τύπου ἡ ζωὴ εἶναι ξένη πρὸς τὴν νοοτροπία τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἐπίσης τὴν ἐξεπλήξε ἡ ἐπιμονὴ τῶν προικαία ἀποκατάστασις τῶν γυναικῶν τῆς οἰκογενείας, ἀδελφῶν καὶ θυγατέρων, μὲσα σὲ καθεστὸς πλήρους ἐνδείας. Αὐτὰ τὰ ὅποια γιὰ τὸν ξένο ἤχον παράλογα, γιὰ τὸν Ἕλληνα ἦταν αὐτονόητα, ἀλλὰ καὶ εὐκόλα. Διότι ἐκεῖνο πού κυριαρχοῦσε ἦταν ἡ διαφύλαξις τῆς κοινωνικῆς αἰγλῆς καὶ ἡ δυναστεία τῶν ἡθῶν παλαιότερας κοινωνίας πού δὲν ἦταν ἀκόμη πρόθυμη κατὰ τὸ 1972 νὰ «ἐκσυγχρονισθῇ», δηλαδὴ νὰ ἀκολουθῆσιν τρόπο ζωῆς ἔξω τῶν ἑλληνικῶν ἡθῶν.

Τέλος ἡ μελέτη τῆς Ὀρθόδοξου πίστεως τῶν προσφύγων ἐπεφύλαξε σημαντικῆς ἐκπλήξεως στὴν ἐρευνητρία. Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἦταν ἄμεσα κατανοητὸ σὲ αὐτὴν (μὴ Ὀρθόδοξη) γιὰ τὸν ὅτι κάτοικοι τῆς Κοκκινίας παρέμειναν τόσο πιστὰ προσηλυτισμένοι στὴν θρησκεία τους, ἐνὸς τὰ πολιτικὰ φρονήματά τους ὑπαγόρευαν προφανῶς τὴν ἀπόλυτη ἀποκήρυξιν τῆς ἐννοίας τῆς θρησκείας. Στὴν Δυτικὴ Εὐρώπῃ ἴσως εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι κανεὶς καὶ οἰσιαλιστῆς ἢ κομμουνιστῆς καὶ χριστιανός. Στὴν Ἑλλάδα οἱ δύο ἐννοίες δὲν εἶναι καθόλου ἀλληλοαποκλειόμενες, ἀφοῦ καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ κομματικὴ πίστις διαμορφώνονται ἀπὸ ἕκαστο ὄμιον κατὰ τίς ἀντιλήψεις του. Αὐτὰ τὰ φαινόμενα, ξένα πρὸς μὴ ἑλληνικά, Ὀρθόδοξοι καὶ μεσογαιῶν περιβάλλον δὲν ἐρμηνεύονται καὶ δὲν κατανοοῦνται εὐκόλως ἀπὸ πρόσωπα μὴ ἀνήκοντα σὸς συγκεκριμένον χῶρον καὶ πολιτισμὸν.

Τὸ βιβλίον εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ καταποτιστικὸ, ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν παράμετρον τοῦ πᾶς πᾶς βλεπόμενον οἱ ξένοι. Διότι ἀν μετὰξὺ μας δὲν διακρίνομε διαφορῆς μεταξὺ προσφύγων καὶ μὴ, μεγαλύτερες ἀπὸ ἐκείνες πού δηλώνονται ἀναλόγως τοῦ τόπου καταγωγῆς γενικότερα, στοὺς ξένους αὐτῆς οἱ διαφορῆς εἶναι παράδοξες καὶ τελείως ἀκατανόητες.

Ἀργὸς Τύπου
 Ἀπὸ τὸ 1911
 Ἐταιρεία Ἀνορθοίωσης
 Ἀνορθοίωτων Τύπου
 Πληγῆ-ἘΣΤΙΑ
 Ἡμερομηνία: 5/3/2005
 Σελίδα: 6